

Zasluzki brez koristi za skupnost

Primeri škodljivih kompenzacijskih poslov

šil določeno nalogo, ker mora skrbeti za izvedbo sklepov direktor. Pogrešna je praksa posameznih delavskih svetov in upravnih odborov, da pošiljajo svoje sklepe posameznim referentom v izvršitev.

V izjemnih primerih lahko direktor delegira kakšnega svojega sodelavca, da poda poročilo, mora pa o tem poprej obvestiti predsednika upravnega odbora, upravni odbor pa kljub temu lahko zahteva, da poda poročilo sam direktor. Direktor se lahko pri podajanju poročila vedno posluži sodelovanjem drugih vodij ali strokovnih referentov.

Postopki, ki se obvezno uporabljajo zaradi kontrole izpolnjevanja sklepov delavskega organa upravljanja, določena pooblastila in dolžnosti posameznih organov v podjetju glede izvršitve teh sklepov — morajo biti izčrpno regulirani v poslovniku delavskega sveta in upravnega odbora. V poslovniku pridejo do izraza konkretni pogoji in problemi v določenem podjetju, morajo pa biti zastopana tudi osnovna načela o postopku za sprejem aktov organov samoupravljanja in o kontroli njihove izpolnitve. Samo tako postane kontrola izvršitve sklepov in drugih aktov delavskega organa upravljanja sestavni del boja za krepitev socialistične zakonitosti.

V. Z.

Proučevanje izkušenj delavskega upravljanja v kranjskem okraju

Organi delavskega samoupravljanja in politične organizacije v kranjskem okraju so se začeli pripravljati na kongres delavskih svetov. V posameznih občinah razpravljajo o raznih problemih delavskega samoupravljanja, pač potem, katere oblika je kje bolj razvita.

V kranjski občini bodo med pripravami na kongres proučili materialne osnove delavskega samoupravljanja. V jeseniški železarni analizirajo delo obratnih delavskih svetov, ker takih organov nima nobena druga tovarna na Gorenjskem.

Specifične probleme delavskega samoupravljanja v gostinstvu bodo proučili v blejski občini, kjer je gostinstvo posebno razvito. V Trzinu bodo posvetili posebno pozornost obrti in izkušnjam komisij kot pomožnih organov delavskih svetov in upravnih odborov. V Radovljici so kot eno prvih nalog postavili proučitev odnosov med komuno in delavskimi sveti v podjetjih.

15. maja — skrajni rok za izvolitev delegatov za kongres

Kakor je znano, je bil rok za izvolitev delegatov za prvi kongres delavskih svetov določen do 1. maja l. 1957. Na terenu pa so se že pojavile težave, ker se ta rok krije z volitvami v nove delavske organe upravljanja v podjetjih, ki bodo do 1. maja popolnoma pritegnile pozornost delavskih svetov.

Ko je razpravljalo o tem vprašanju, je ožji odbor za sklicanje kongresa delavskih svetov določil nov skrajni rok za izvolitev delegatov za kongres — 15. maj l. 1957. Tako bo sedaj dovolj časa, da bo mogoče posvetiti potrebno pozornost tako prvim kakor drugim volitvam.

V izvozno-uvoznem poslovanju naših gospodarskih organizacij imamo razen drugih poslov tudi tako imenovane kompenzacije. Najbolj preprosto povedano so to zamenjave s kakšnim tujim podjetjem: blago za blago. Najpogosteje opravijo posel tako, da eno izmed naših izvoznikov podjetij izvozi za tuje podjetje določeno blago in da se z njim dogovori, kakšno blago naj uvozi v našo državo kot protivrednost, v kakšnih količinah in za kakšna naša podjetja. Nato obračuna izvoznisko podjetje s tistimi našimi podjetji, ki so dobila iz te kompenzacije uvoženo blago.

Kompenzacije so bile uvedene z določenim smotrom, v korist čim širšega in čim uspešnejšega razvoja zamenjave s tujino in jih v načelu odobravamo samo pod določenimi pogoji, to je, če se izvoz in uvoz v posameznem primeru ne moreta realizirati po redni poti, če se s kompenzacijami šele uvajajo trajnejše gospodarske odnose z neko državo, če so kompenzacije določene s pogodbo z državo, v katero izvažamo, ali so sicer pogoj tudi za druge posle, če jih lahko opravimo pod posebno zadovoljivimi pogoji za našo državo in podobno.

Primer »Lignum«

Gospodarske organizacije pa se ne držijo vedno teh načel v svojih kompenzacijskih poslih. Včasih opravljajo kompenzacijske posle neglede na to, koliko je koristna za skupnost, izvažajo izdelke, ki jih lahko prodamo tudi v rednem izvozu, in to v države, s katerimi je blagovna zamenjava že tako razvita. Včasih prodajo v kompenzaciji blago tujemu kupcu še ceneje, kakor bi ga lahko prodali v rednem izvozu itd. To bomo najlepše videli iz nekaterih primerov, ki jih je ugotovila zvezna devizna inspekcija.

Podjetje »Lignum« iz Zagreba je na primer izvozilo v kompenzaciji v začetku lanskega leta za 50 milijonov lir rezanega lesa. Kot protivrednost je dobilo avtomobilske gume za tovarno FAP v Priboju. »Lignum« je od FAP za ta posel dobil 1 odstotek provizije, toda razen tega mu lir iz kompenzacije ni prodal po obračunskem tečaju 93 dinarjev za 100 lir, temveč je dobil 124 dinarjev za 100 lir. Tako je »Lignum« zaslužil kot svojo normalno provizijo pol milijona, kot »postranski« zaslužek pri tečaju dinarja do lire pa 15 milijonov.

Kaj smo dobili s tem? Rezani les bi bili lahko prodali tudi v rednem izvozu, s to razliko, da omenjenih 15 milijonov ne bi dobil »Lignum«, temveč skupnost, za izkupiček 50 milijonov lir pa bi bili uvozili tisto, kar je najbolj potrebno (to bi lahko bile tudi avtomobilske gume, ali pa tudi kakšni drugi izdelki, ki so morda še bolj potrebni).

Upravni odbor »Interkomersa« vrača denar skupnosti

Navedli bomo še dva primera, ki sta si delno podobna, delno pa sta tudi različna. »Kemikalija« iz Zagreba je kupila od Belišča taninski ekstrakt, ga izvozila in uvozila v kompenzaciji kemične preparate za podjetje »Neva«. »Kemikalija« je Belišču plačala ekstrakt računajoč devize po obračunskem tečaju. »Neva« pa je pro-

dala devize za uvožene kemikalije znatno dražje od obračunskega tečaja.

»Interkomersa« iz Umaga je izvozil opeke in uvozil avtomobilske dele, bager in tovorno vozilo. Opeke ni mogel najti v bližini, ker so bili presežki že zasedeni za redni izvoz. Moral jo je nakupiti iz oddaljenih krajev in jo plačati mnogo dražje, kakor je znašala cena, po kateri jo je lahko izvozil. Imel je izgubo. To pa je nadomestil s tem, da je prodal uvoženo blago mnogo dražje, kakor jo je sam plačal, tako da mu je še ostal zaslužek nad 40 milijonov din.

Tako »Kemikalija« kakor »Interkomersa« je devizna inspekcija opomnila, da sta zaslužek nepravilno pridobila s tem, da sta izkoristila razlike v tečaju in da zaslužek dejansko pripada skupnosti. Odgovora pa sta bila docela različna.

V »Kemikaliji« je ena izmed vodilnih oseb odgovorila, da so to »čisto trgovski posli, ki se nikogar ne tičejo«.

V »Interkomersu« je po pripombi deviznega inspektorja upravni odbor podjetja brez oklevanja sprejel sklep, da vplača vseh 40 milijonov zaslužka v sklad razlike v ceni v mnenju, da tak zaslužek pripada skupnosti.

V »Interkomersu« je organ upravljanja v podjetju očitno opravil svojo dolžnost v pozitivnem smislu, pa čeprav z določeno zamudo — po pripombah inspekcije, in v tem je temeljna razlika med tem primerom in primerom »Kemikalije«.

Vloga organov upravljanja v podjetjih in zunanjetrgovinske zbornice

Objavili smo samo nekaj primerov nepravilnosti v kompenzacijskih izvozno-uvoznih poslih. Zal niso osamljeni. Take primere najdemo v vseh republikah, nekateri med njimi pa zaslužijo še večjo kritiko.

Toda že to je dovolj, da lahko vidimo, kako nam kompenzacije lahko namesto koristi prinesejo škodo, če so bili zane-marjeni splošni interesi, če se teži po zaslužku s špekuliranjem z deviznim tečajem, namesto da bi iskali najugodnejše posle tako za podjetje kakor za gospodarstvo sploh, če izvažamo blago, ki ga lahko brez težav prodamo tudi v rednem izvozu, če temu kupcu nudimo celo ugodnejše cene in druge pogoje kakor v rednem izvozu, da bi to nadomestili z zaslužkom na račun naših podjetij (kar bomo še pokazali) itd.

Organi delavskega upravljanja v podjetjih lahko veliko napravijo, da bi preprečili nepravilne kompenzacije.

Vsekakor pa to predpostavlja, da zahtevata in imata upravni odbor in delavski svet vpogled v komercialne in finančne posle, pa da po drugi strani lahko ocenita pravilnost in smotnost teh poslov s stališča skupnosti in s stališča lastne gospodarske organizacije.

Zunanjetrgovinska zbornica bi lahko imela tudi mnogo bolj pomembno vlogo kakor doslej s tem, da bi si prizadevala, da bi s podjetji našla smer, v katero bi bilo treba usmeriti take posle, da jih pridobi za določena tržišča in določeno vrsto blaga za zamenjavo, da jih medsebojno povezuje, da da svoje sugestije o opravičenosti posla, ki se pripravlja. M. T.